

Культура 09

04-25-2026

Тиждень #29

Лекція #13.

*Новітній український національний стиль (модерн).
(початок – закінчення)*

Завдання (з книжки *Українська Культура I*):

Прочитати:

Лекція #14.

*Будівництво за часів советської окупації
ст. 201-203
(стара книжка ст. 194-196)*

Виконати:

*«Закріплення» питання 1-6 на ст. 204 в книжці *Українська Культура I*.
(стара книжка ст. 198)*

БУДІВНИЦТВО ЗА ЧАСІВ СОВЕТСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

1920-і роки помітні в Україні експериментуванням під впливом модерністських течій. Часто мистці намагалися створити таке, що заперечувало минулі закони «правдивого» мистецтва. В архітектурі найсильніші позиції здобув так званий КОНСТРУКТИВІЗМ. Цей стиль прийшов із Західної Європи. Його започаткували там відомі архітектори Ле Корбюзіє та В. Гропіус.

Конструктивізм оснований на принципі функціоналізму — зробити будівлю якнайпростішою і якнайбільш відповідною до її вжитку. У ній цілковито відсутні декоративні прикраси. Конструктивісти мають замилювання до геометричних форм, гладких ліній і плоского даху. У будові широко вживається залізобетон, скло та інші модерні будівельні матеріали.

Найвизначніша будова у стилі конструктивізму в Україні — це **Будинок Державної Промисловості в Харкові**, що у 1920-их рр. був столицею Радянської України. У його конструкції панують виключно вертикальні та горизонтальні лінії. Цю одноманітність розбиває тільки контрастування геометричних форм, в яких окремі будинки цього комплексу побудовані.

У 1932 році советське начальство оголосило конструктивізм невідповідним цілям комуністичного будівництва. Були нарікання, що будинки в цьому стилі не справляють привабливого враження, що вони побудовані на низькому технічному рівні (напр. плоскі дахи скоро нищилися) і т. п. Але далі будувалося у цьому стилі індустріальні комплекси і заводи.

На місце конструктивізму запроваджено, як офіційний напрям, «російський стиль» (сталінський ампір), в якому переважають риси псевдо-класицизму з його колонами, пілястрами тощо. Такий стиль був панівний у радянському будівництві від половини 1930-х до половини 1950-х років. Він помітний замилюванням до величезних будов, і взагалі радянська архітектура нагадувала архітектуру Німеччини Гітлера та Італії Муссоліні. Всі три тоталітарні держави ставили за мету прославити в архітектурі могутність держави, при чому применшувалося значення одиниці.

Будинок Державної Промисловості в Харкові

Будинок Уряду УРСР / України у Києві.

Будинок Верховної Ради України

Майдан Незалежності в Києві

*Спортивний комплекс
«Олімпійський» у Києві.*

У такому стилі побудовано будинок Верховної Ради України, будинок Ради Міністрів, будівлі на Хрещатику (головній вулиці Києва, яку треба було майже повністю перебудувати після його знищення в Другій світовій війні), санаторії в Криму, спортивні стадіони і т. д.

Згодом, у 1950-х рр., цей стиль занепав, бо своєю «непотрібною» орнаментациєю будинків збільшував кошти будівель і продовжував час їхньої конструкції.

1950–1980-і роки відзначалися будовою масових, багатопверхових житлових комплексів, т. зв. «хрущовки». Є це залізобетонні будови з товстими стінами, непривітні виглядом із зовні та всередині, і так недбало побудовані, що після кількох років починають занепадати.

Будовою таких величезних споруд радянська влада намагалася задовольнити проблему житла для населення (уряд постачав помешкання замість виплачувати нормальну платню). Але впродовж усіх років радянської влади була велика нестача відповідних помешкань, і цілим родинам не раз доводилося тіснитися в одній кімнаті комунальних квартир.

До кращих будов цього часу належать концертні зали «Україна» у Харкові та Києві і станції київського метро (підземки).

Після упадку комунізму помічається нахил до індивідуалізму, що виступає зокрема в архітектурі житлових домів біля міст. Побудовано велике число будинків різного призначення і церков, осучаснено ряд старших будівель. У церковному будівництві є намагання створити модерний український стиль. Загально будівлі виявляють впливи сучасних західних течій в архітектурі, але з українським характером. Є прагнення нав'язати зв'язки із Заходом і використати його технічні та мистецькі здобутки.

УКРАЇНСЬКЕ БУДІВНИЦТВО В ДІАСПОРІ

Найкращі архітектурні досягнення українців у діаспорі є в церковному будівництві, хоч, у загальній масі, будівництво церков іде шляхами наслідування або модифікації старих форм. У проєктуванні церков архітектори здебільшого використовують зразки або візантійської архітектури давніших часів або козацького бароко, щоправда в модернізованих формах, аби відповідати новітнім матеріалам, конструкціям і сучасним вимогам.

У громадських будовах, як народні доми і школи, переважають фінансові та практичні міркування, натомість мистецькі міркування відіграють меншу роль. У них мало натяків на українську культуру і вони є продуктом інтернаціональних течій.

2. В США і Канаді відзначилися такі українські архітектори:
- Юрій Кодак вмів поєднувати традиційні форми української архітектури, особливо українське бароко, з модерними формами і технікою. Він спроектував ряд церков у Канаді та США, серед них церкву-пам'ятник Української Православної Церкви у Бавнд Бруку.
 - Радослав Жук відзначається намаганням створити сучасний, модерний стиль української церковної архітектури. Його церкви мають цілком оригінальний вигляд, хоч він використовує елементи українського дерев'яного будівництва. В його доробку є 10 церков у США і Канаді (напр. церква в Кергонксоні, Нью Йорк Стейт).
 - Мирослав Німців (церкви в США і Бразилії) також поєднував у своїх церквах традиційні форми української архітектури, особливо козацьке бароко, з модерними формами і технікою.
 - Цікаві концепції церковних будов зустрічаються також в архітекторів Юліяна Ястремського (українська католицька катедра Непорочного Зачаття у Філядельфії), Аполінарія Осадци (ряд церков у США, включно з традиційною дерев'яною церквою у Глен Спей, Н. Й.), Зенона Мазуркевича, Івана Заяця, Ярослава Січинського.

Пояснення слів

залізобетон — reinforced concrete

індустріальний комплекс — industrial complex

метро — subway

житловий комплекс — apartment complex

натяк — hint, allusion

одноманітність — monotony

плоский — flat

Закріплення 13

1. Що таке конструктивізм? Які його риси? 3
2. Яка будівля вважається найкращим зразком конструктивізму в Україні? 1
3. У якому стилі проходило радянське будівництво в 1930–1940-х рр.? Які були його риси? 3
4. В який спосіб він відповідав цілям комуністичних керівників СРСР? 2
5. Чому цей стиль був відкинений у половині 1950-х рр.? 2
6. Який був характер радянського будівництва 1950–1980-х рр.? 2

Вправа-аналіз: Напишіть свої міркування про архітектуру 1920-х років на базі нижчеподаних малюнків будівель того часу. 6

Будинок Державної Промисловості в Харкові 2

Проект палацу культури 2

Проект дому 2

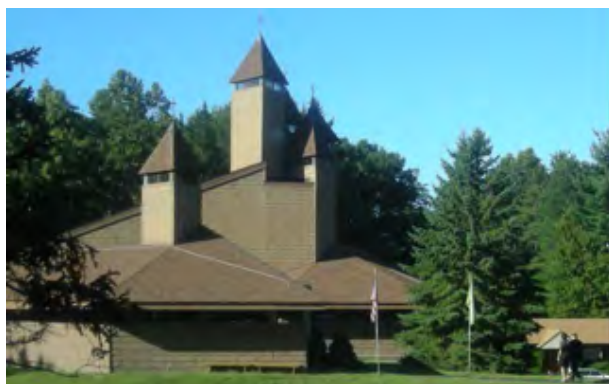
Вправа-аналіз: Розгляньте будівлі на цій сторінці. Усі вони поставлені українцями в діаспорі. Відтак дайте відповіді на запитання внизу. 10

Церква св. Андрія в Сідней, Австралія

Церква Пресвятої Богородиці в Місісага, Канада

Церква Пресвятої Трійці в Кергонксоні, Нью Йорк

1. Який висновок можна зробити з того, що майже всі подані тут будівлі, які представляють найкращі зразки будівництва українців в діаспорі, є церквами? 2
2. Котрі з цих будівель виявляють елементи традиційного українського будівництва? Що у тих будівлях є «українського»? 3
3. Котрі з цих будівель можна схарактеризувати як модерні? Що у тих будівлях є модерного? 3
4. Як би ви схарактеризували архітектуру своєї церкви — традиційну чи модерну? Чому? 2

Вправа: З'єднати правильно колонки. 10

___ Палац гетьмана Розумовського в Батурині	а. збудований у візантійському стилі; перебудований в козацькому бароко
___ Собор св. Юра у Львові	б. український національний стиль
___ Андріївська церква у Києві	в. оборонна споруда княжих часів
___ Собор св. Софії у Києві	г. конструктивізм
___ Успенський собор у Володимирі-Волинському	г. бароко - рококо
___ Будинок державної промисловості у Харкові	д. візантійський стиль
___ Будинок земства в Полтаві	е. ренесанс
___ Золоті ворота в Києві	є. рококо
___ Михайлівський собор у Києві	ж. класицизм
___ Вежа Корнякта та Успенська церква у Львові	з. збудований у візантійському стилі; перебудований в козацькому бароко

Вправа-ідентифікації

Знайдіть на світлинах у цьому підручнику усі пам'ятки української архітектури, що вчислені у вправі вгорі, і спробуйте запам'ятати їх.

Вправа

Вписати цифри відповідних рис у правильне місце на колі архітектурних стилів останнього тисячоліття в Україні. 10

1. купол над серединою церкви
2. будівлі з геометричними формами
3. вежі з гострими шпилями
4. якнайменше декоративності
5. відкритий рундук з колонадою
6. гостролучні арки
7. пишна орнаментика
8. заокруглені арки
9. пілястри та педименти
10. багатокольорові вітражі